

رئیس مکتب شیعه چه تأثیرات عمیق علمی و سیاسی داشت؟

بیست و پنجم شوال مصادف است با شهادت امام جعفر صادق (ع) رئیس مکتب شیعه و دانشگاه بزرگ تشیع که عمق علمی شیعه مدیون تلاش‌های گسترده ایشان در طول حیات مبارک شان بود و در نهایت نیز به واسطه حساس خطر منصور دوانیقی خلیفه عباسی از موقعیت امام در میان مسلمانان، با زهر کین به شهادت نائل آمدند.

بیست و پنجم شوال مصادف است با شهادت امام جعفر صادق (ع) رئیس مکتب شیعه و دانشگاه بزرگ تشیع که عمق علمی شیعه مدیون تلاش‌های گسترده ایشان در طول حیات مبارک شان بود و در نهایت نیز به واسطه حساس خطر منصور دوانیقی خلیفه عباسی از موقعیت امام در میان مسلمانان، با زهر کین به شهادت نائل آمدند.

امام صادق علیه السلام 31 سال (83 - 114 ه.ق) همراه پدر بود و پس از شهادت پدر، 34 سال زمام امور امامت و ولایت را به دست گرفت، آن حضرت در این دوران، بر اثر جنگ و ستیز بنی امیه و بنی عباس، از فرصتی که به دست آمد کمال استفاده را نمود و به تأسیس حوزه علمیه و پرورش شاگردان، و ایجاد انقلاب فرهنگی در سطح وسیع و عمیق پرداخت.

در این راستا، توفیقات سرشاری به دست آورد، به طوری که حدود چهارهزار نفر شاگرد از مجلس درس او با واسطه و بدون واسطه استفاده می کردند، و بسیاری از آنها به مقامات عالی علمی و فقهی نایل شدند، صدها مجتهد، استاد، علامه از مکتب او برخاستند، مسجد نبوی مدینه به دانشگاه عظیمی تبدیل یافت، برجستگان و فرزاندانی همچون: زرارۀ بن اعین، هشام بن حکم، جابر بن حیان، هشام بن سالم، ابان بن تغلب، مفضل بن عمر، مؤمن الطاق، معلى بن خنيس و... از این دانشگاه فارغ التحصیل شدند که هر کدام استاد برجسته، و پایه گذار علوم، و صاحب کرسی تدریس در فنون گوناگون علوم شدند، و کتاب های مختلفی برای آگاهی بخشی به نسلهای آینده تألیف نمودند، و منشأ آثار و برکات و تحولات عظیمی در تاریخ اسلام و تشیع شدند.

به عنوان نمونه هشام بن حکم، علامه عصر خود گردید، کتاب های ارزشمندی که تعداد آنها را 26 تا 31 جلد نوشته اند تألیف کرد. علامه سید شرف الدین عاملی می نویسد: «هشام کتابهای بسیاری تألیف نمود که 29 عدد آن شهرت دارد.»

جابر بن حیان که او را پدر علم شیمی می خوانند یکی از شاگردان امام صادق علیه السلام بود، او کتابی در هزار ورق بزرگ، شامل پانصد رساله در علوم مختلف تألیف کرد.

گفتار شخصیت‌های بزرگ در شان امام صادق علیه السلام

امام جعفر صادق از شخصیت‌های بارز و برجسته اسلامی است که در نزد عموم مسلمین از جایگاه و احترام والایی برخوردار است و در واقع شخصیتی فرامذهبی است که اگر چه به عنوان مؤسس فقه جعفری از او یاد می شود ولی باید اذعان نمود که ائمه و محدثین اهل سنت نیز از دریای شگرف علم او بهره‌بردار بوده و هر کدام به نحوی تحت تأثیر مقام علمی ایشان قرار داشته و به انحای مختلف از علم و فقه ایشان بهره‌مند شده‌اند.

تاریخ نشان می دهد که بین امام جعفر صادق و علما و فقها و اندیشمندان آن زمان ارتباطی قوی و نزدیک وجود داشته که از لابلای این روابط می‌توان به شخصیت والای ایشان و تأثیری که بر علما و فقهای آن عصر داشته اند پی برد. مقاله حاضر بر آن است تا گوشه‌هایی از آن روابط و تأثیرات را به تصویر کشیده و از این زاویه، نقش مهم و سازنده آن حضرت را در تجدید حیات اسلام بررسی نماید.

تاریخ نویس و تحلیلگر مشهور «ابن خلکان» در ضمن گفتاری می نویسد: «جعفر بن محمد علیه السلام یکی از امامان دوازده گانه مطابق مذهب شیعه امامیه است که به خاطر راستگویی و درستکاری، او را صادق گویند، فضائل و کمالاتش مشهورتر از آن است که نیاز به توضیح باشد، جابر بن حیان طوسی شاگرد آن حضرت بود، کتابی در هزار ورق از تعلیمات جعفر بن محمد علیه السلام تألیف کرد که شامل پانصد رساله بود.»

جالب اینکه غیر از شیعیان، از فرقه های دیگر اسلامی نیز در محضر تدریس آن حضرت شرکت نموده و استفاده می کردند.

ابوحنیفه رئیس مذهب حنفی، پایه های علمی خود را از محضر امام صادق علیه السلام پی ریزی و تکمیل کرد، و دو سال تمام از محضر آن حضرت کسب فیض نمود، به طوری که می گوید: «لولا السّتان لَهلك عُمان؛ اگر آن دو سال نبود نعمان هلاک می

مالک بن انس رئیس مذهب مالکی در ضمن گفتاری در شأن امام صادق علیه السلام می گوید: «جعفر بن محمد علیه السلام حدیث و گفتار بسیار داشت، خوش مجلس بود، از محضرش بهره های بسیار آشکار می شد. هرگاه سخن از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نقل می کرد، به احترام نام رسول خدا صلی الله علیه و آله رنگ چهره اش سبز و زرد می شد، به گونه ای که برای آشنایان، ناآشنا به نظر می رسید.» و نیز می گوید: «من جعفر بن محمد را همواره در یکی از سه حالت دیده ام، یا در حال نماز بود - یا روزه دار بود یا در حال ذکر، او از بندگان بزرگ الهی و از پارسایان سترگ بود.»

ابن حجر هیتمی شافعی مفتی حجاز می گوید: «به اندازه ای از امام صادق علیه السلام علوم مختلف نقل شده که آوازه آن ها در همه جا پیچیده، و بزرگترین پیشوایان علم و حدیث، مانند یحیی بن سعید، ابن حجر مالک، سفیان ثوری، ابوحنیفه، ایوب سجستانی و سفیان بن عیینه از شاگردان او بوده و از او نقل روایت می کنند.»

اینها نمونه هایی از گفتار بزرگان اهل تسنن پیرامون عظمت شخصیت امام صادق (علیه السلام) است و در ضمن حاکی است، که شاگردان آن حضرت به شیعیان انحصار نداشتند.